

УДК 7.04:004.9:069

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-41>**Костянтин ІЩЕНКО**

аспірант, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, вул. Лаврська, 9, м. Київ, Україна, 01015

ORCID: 0000-0002-3260-6678**Бібліографічний опис статті:** Іщенко, К. (2025). Твори цифрового мистецтва як об'єкти колекціонування. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 284–290, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-41>

ТВОРИ ЦИФРОВОГО МИСТЕЦТВА ЯК ОБ'ЄКТИ КОЛЕКЦІОНУВАННЯ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю аналізу цифрового мистецтва як явища сучасної культури, нових механізмів колекціонування та впливу цих процесів на традиційний арт-ринок, мистецтво і суспільство загалом. **Мета статті** – проаналізувати особливості колекціонування творів цифрового мистецтва. **Методологія дослідження** ґрунтується на поєднанні загальнонаукових і спеціальних методів і підходів – аналізу, синтезу, порівняння, кейс-стаді, бібліографічний та ін. Комбінування цих методів дає змогу дослідити феномен цифрового мистецтва як об'єкта колекціонування, оцінити його вплив на сучасний арт-ринок. **Наукова новизна.** Вперше в українському мистецтвознавстві звернено увагу на можливості цифрового мистецтва у створенні приватних колекцій. **Висновки.** Цифрове мистецтво та NFT відкрило нову епоху не лише для митців, а й для колекціонерів. Завдяки впровадженню технологій блокчейн і NFT цифрові твори мистецтва отримали статус колекційних об'єктів, що забезпечує їх унікальність, автентичність і монетизацію. NFT переосмислили, що означає унікальність у мистецтві. Нових колекціонерів більше цікавлять творчість, інновації, а також культурні та соціальні аспекти мистецтва, ніж його матеріальна цінність.

NFT відіграють ключову роль у формуванні ринку цифрового мистецтва, надаючи художникам і колекціонерам можливість встановлювати безпосередні взаємовідносини, а також вирішувати питання власності та прав на твори. Серед найбільш вартісних творів цифрового мистецтва: проекти компанії Larva Labs, роботи Pak, Beeple та ін. Так цифрове мистецтво трансформувало традиційний арт-ринок, створюючи нові можливості для художників і колекціонерів, зокрема через глобалізацію, зниження бар'єрів входу та доступність нових творчих форматів. Утім, через насиченість ринку митцям-початківцям доволі важко виділитися, тому нові колекціонери почасти купують цифрове мистецтво, щоб підтримати творчих людей.

Ключові слова: цифрове мистецтво, NFT, колекціонер, колекціонування, унікальність.

Kostiantyn ISHCENKO

Postgraduate Student, National Academy of Culture and Arts Management, 9 Lavrska Str., Kyiv, Ukraine, 01015

To cite this article: Ishchenko, K. (2025). Tvory tsyfrovoho mystetstva yak obiekty kolektsionuvannia. [Digital art works as collectibles]. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 284–290, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-41>

DIGITAL ART WORKS AS COLLECTIBLES

The relevance of the study is due to the need to analyze digital art as a phenomenon of modern culture, new collecting mechanisms and the impact of these processes on the traditional art market, art and society in general. **The purpose of the article** is to analyze the features of collecting works of digital art. **The research methodology** is based on a combination of general scientific and special methods and approaches – analysis, synthesis, comparison, case study, bibliographic, etc. The combination of these methods makes it possible to investigate the phenomenon of digital art as a collectible, to assess its impact on the modern art market. **Scientific novelty.** For the first time in Ukrainian art history, attention has been paid to the possibilities of digital art in creating private collections. **Conclusions.** Digital art and NFT have opened a new era not only for artists, but also for collectors. Thanks to the introduction of blockchain and NFT technologies, digital artworks have acquired the status of collectibles, which ensures their uniqueness, authenticity and monetization. NFTs have redefined what uniqueness means in art. New collectors are more interested in creativity, innovation, and the cultural and social aspects of art than its material value.

NFTs play a key role in shaping the digital art market, providing artists and collectors with the opportunity to establish direct relationships, as well as resolve issues of ownership and rights to works. Among the most valuable works of digital

art: projects by Larva Labs, works by Pak, Beeple, etc. Thus, digital art is transforming the traditional art market, creating new opportunities for artists and collectors, in particular through globalization, lowering barriers to entry, and the availability of new creative formats. However, due to the saturation of the market, it is quite difficult for novice artists to stand out, so new collectors partly buy digital art to support creative people.

Key words: digital art, NFT, collector, collecting, uniqueness.

Постановка проблеми. Цифрове мистецтво – це твори, створені за допомогою цифрових інструментів, серед яких: графічні редактори, 3D-моделі, анімація, відеоарт чи навіть алгоритми штучного інтелекту. Це може бути зображення, GIF, відео, інтерактивні роботи чи будь-який інший формат, в якому задіяно новітні технології. Тобто «...цифрові технології дозволяють створювати віртуальні реалізації мистецтва, які стимулюють сприйняття та взаємодію глядачів у новий спосіб» (Чембержі, 2023, с. 146).

В останні роки продажі цифрових творів мистецтва помітно зросли, досягнувши в аукціонних будинках цифр у мільйони доларів. А однією з популярних сфер сучасної культури, мистецтв та технологій стало їхнє колекціонування. Завдяки розвитку блокчейну та NFT ця діяльність набуває нових масштабів і можливостей. NFT (незамінні токени) дають змогу закріпити право власності на цифрову роботу: власник отримує токен, який підтверджує автентичність твору. Так унікальність NFT породила новий тип колекціонування, який спонукає до переосмислення не тільки поняття «митець», а й поняття «колекціонер». Трансформуючи поняття власність, автентичність і доступ до мистецтва, вони відкривають світ можливостей, який привертає увагу дослідників – і теоретиків, і практиків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Цифрове мистецтво – предмет наукового зацікавлення дослідників із різних країн та галузей знання.

«Beeple: Кожен день, перші 5000 зображень» – це перша монографія про феномен цифрового мистецтва, у якій представлено 5000 зображень, які американський цифровий художник М. Вінкельманн створив від початку своєї кар'єри до 2021 р. Поєднання класичних тем наукової фантастики, персонажів поп-культури та політичної сатири, щоденні публікації та ін. – М. Вінкельманн створював картину щодня і розміщував її в інтернеті протягом більше десяти років,

не пропустивши жодного дня (Winkelmann, 2023).

У статті «NFT і цифрове мистецтво: нові можливості для споживання, розповсюдження та збереження творів сучасного мистецтва» дослідники С. Куеста Валера, П. Фернандес Вальдес та С. Муньос Віньяс аналізують основні характеристики і проблем цифрового мистецтва, а також рішення та завдання, які пропонують криптографічні сертифікати щодо твору мистецтва: виробництво, поширення та збереження (Cuesta Valera, Fernández Valdés, Muñoz Viñas, 2021).

А.-С. Радермекер та В. Гінзбург у публікації «Ставлячи під сумнів «революцію» NFT в екосистемі мистецтва», ґрунтуючись на останніх публікаціях у пресі та академічних виданнях, досліджують вплив NFT технології на виробників (творчий процес і кар'єрний розвиток митців), посередників (актори мистецького ринку) і споживачів (прагнення до автентичності, колекціонування та втручання музеїв у арт-ринок) (Radermecker, Ginsburgh, 2023).

Стаття «Кіберповорот ринку сучасного мистецтва» О. Сидорової присвячена питанню цифровізації ринку сучасного мистецтва. Аналізуються ключові особливості сучасного онлайн-ринку мистецтва та обговорюються три технологічні інновації – криптовалюта, блокчейн і штучний інтелект, які можуть сприяти подальшому розвитку та зростанню онлайн-торгівлі мистецтвом. Стаття демонструє, що в той час як кіберпростір приваблює нові таланти та чудові бізнес-ідеї, спрямовані на те, щоб зробити глобальну торгівлю мистецтвом більш універсальною та ефективною, гравці онлайн-ринку мистецтва разом із постачальниками даних та аналітики онлайн-ринку мистецтва пропонують цікаві шляхи майбутніх досліджень у цьому секторі (Sidorova, 2019).

У публікації «Розвиток цифрового мистецтва як сучасного способу монетизації мистецтва та захисту авторських прав» Н. Борщевська та О. Нос досліджують тенденції розвитку, основні принципи роботи, переваги та недоліки цифрового мистецтва, а також його вплив «на

захист авторських прав митців та легалізацію розповсюдження об'єктів сучасного дизайну в електронному форматі. Охарактеризовано сутність алгоритмів отримання прав інтелектуальної власності на унікальні цифрові файли» (Борщевська, Нос, 2021).

Мета статті – проаналізувати особливості колекціонування творів цифрового мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комерційний успіх цифрових творів пояснюється тим, що разом з архівом власне твору вони включають криптографічний сертифікат, незамінні токени (NFT), які збирають дані роботи та вписують їх у блокчейн. Мистецький твір перетворюють на унікальний цифровий об'єкт, який можна відстежити, а його власності можна передати так, як і будь-якого об'єкта в офлайн. Сертифікати блокчейну та їхні транзакції, що зберігаються в блокчейні, можна переглянути на різних вебсайтах за відповідним номером (Cuesta Valera, Fernández Valdés, Muñoz Viñas, 2021). Отже, на відміну від «фізичного» твору, який вимагає догляду, демонстраційного простору та страхування, NFT пропонують більш доступну та просту у використанні форму власності. Також, на відміну від традиційного мистецтва, цінність якого часто базується на таких критеріях, як техніка, автор та історія, NFT вводять новий набір параметрів для оцінки творів, серед яких насамперед цінуються унікальність та цифровий наратив.

У традиційному мистецтві унікальність пов'язана з фізичним існуванням твору. Однак у цифровому світі унікальність визначається автентичністю та правом власності, перевіченим через блокчейн. Ця цифрова унікальність, яку гарантують NFT, створила новий тип цінності, яка базується на цифровій ексклюзивності, а не на матеріальності. Відтак цифровий твір мистецтва є нематеріальним економічним активом, а не об'єктом, відповідно – можна представити лише володіння деякими правами щодо нього (Brea 2007, р. 25), тому криптографічний сертифікат фактично є інструментом монетизації (Roeder, 2018). Це водночас не перешкоджає поширенню твору, полегшує реєстрацію даних про його творця, надає легітимності та визнання новим митцям, а також записує транзакції та інтелектуальну власність. Зага-

лом у цифрових творах мистецтва висока надійність, що забезпечує автентифікацію та відстеження (Sidorova, 2019).

Цінність цифрових творів сильно залежить від наративу та культурного контексту, в яких вони побутують. Твори, які перегукуються з культурними тенденціями, мемами та под., можуть набувати значної цінності, незалежно від традиційних естетичних вимог. Цей зв'язок із сучасною цифровою культурою означає, що NFT можна оцінювати не лише за художні переваги, а й за їхню культурну значимість і вплив на цифровий світ (El Impacto del Arte Digital y NFT...).

NFT представили і новий тип колекціонера мистецтва, для якого колекціонування – це практика, яка виходить за межі простого накопичення цінних предметів. У світі цифрових технологій власність на рідкісні твори мистецтва є символом статусу та своєрідною формою самовираження. Сучасні колекціонери цінують красу, інноваційність та ідеї, які презентують цифрові твори. Також вони більше цікавляться символічною та культурною цінністю мистецтва, ніж матеріальною. Крім того, традиційне колекціонування часто вимагало значних інвестицій і зацікавленості у фізичному збереженні творів, а колекціонери NFT можуть зосередитися на цифровій власності. Це привернуло увагу нового покоління колекціонерів, багато з яких є вихідцями зі сфери цифрових технологій та представляють молодшу демографічну групу.

Щоправда, художник Саймон Денні вважає, що інтерес до блокчейну виходить від людей, які не дуже цікавляться мистецтвом, а просто шукають ідеї як заробити гроші. Такої ж думки дотримується і організатор виставок Келані Ніколь, яка вважає, що світ мистецтва перетворюється на сферу, яка орієнтується на технології та активи. А культурна цінність мистецтва в такому разі має тенденцію втрачатися (Botz, 2021).

Загалом ринок цифрового мистецтва стає переповненим завдяки своїй доступності та демократизації. Саме тому на основних платформах для купівлі NFT (маркетплейси OpenSea, Rarible, Foundation, SuperRare) можна знайти твори відомих цифрових митців і твори новачків, оскільки деякі колекціонери зосереджуються на відомих іменах, а інші шукають

роботи молодих талантів. Це призвело до занепокоєння щодо якості та оригінальності робіт. Тому нині колекціонери повинні старанно виявляти справжні та дійсно вартісні твори мистецтва.

«Цифрове мистецтво об'єднує спільноти митців з усього світу. Автори криптокомуні постійно спілкуються і збираються у віртуальних місцях для зустрічей – Cent (платформа для ведення блогів у соціальних мережах), на віртуальних конференціях через Instagram Live, Twitch і Crowdcast, а також в різних месенджерах, таких як Discord і Telegram» (Борщевська, Нос, 2021). Так само і колекціонери об'єднуються у спільноти в соціальних мережах, форумах чи месенджерах, щоб обговорювати тренди, ділитися досвідом та купувати рідкісні твори.

Усе зазначене вище свідчить про парадигмальну зміну в світі і мистецтва, і колекціонування. Тому наразі для підтримки доступності та демократизації цифрового мистецтва та NFT вкрай важливо заохочувати стійкі практики та навчати як художників, так і колекціонерів. Це включає: розуміння технічних аспектів NFT, бути в курсі ринкових тенденцій, підтримувати мистецьку екосистему, яка цінує різноманітність і креативність (El Impacto del Arte Digital у NFT...).

Звернемося до конкретних прикладів. Насамперед варто зазначити, що колекційний рух блокчейн-мистецтва виник не сьогодні. Наприклад, твір «Остання біткойн-вечеря» французького художника Юла був проданий майже за 3 000 доларів (\$) на eBay ще у 2014 р.

Відома віртуальна гра CryptoKitties дає змогу гравцям купувати, збирати, розводити та продавати різні типи віртуальних котів. Під час арт-аукціону Codex Art Auction 2021 р. її ексклюзивні видання були продані на аукціоні за ціною до 140 000 доларів, навіть залучивши нових колекціонерів, яких приваблюють традиційні форми мистецтва. Те, що вони купують, – це для них нова форма колекціонування. Незважаючи на те, що CryptoKitties, мабуть, має деякі спільні риси з необмеженими виданнями Такаші Мураками, які вплинули на поп-арт, з точки зору традиційного арт-ринку ще потрібно пройти певний шлях, перш ніж ці нові мистецькі форми будуть прийняті системою галерей та більш культурно налаштованими

колекціонерами мистецтва. Тому що захоплення гейміфікованими формами мистецтва очевидне, утім, залишається відкритим питання про те, як це пов'язано з традиційною художньою практикою (Botz, 2021).

Першим твором на аукціоні Christie's, створеним виключно в цифровому форматі, став «Everydays: the First 5000 Days» авторства Beeple. У лютому 2021 р. аукціонний дім оголосив про продаж колажу, а 11 березня його вже було продано за \$69 млн. При цьому Вігнеш Сундаресан, який придбав цей твір, вважає інвестиції у NFT великим ризиком і навіть більш божевільним, ніж інвестиції в криптовалюту (NFTs are much bigger than an art fad...). Цей продаж – історичний момент для технології блокчейн і NFT, позаяк аукціон Christie's узаконив NFT як технологію, а Beeple зробив третім найдорожчим живим художником після Дж. Кунса та Д. Гокні. Це також була третя найдорожча робота, продана живим художником (Who is Beeple?).

Beeple – це цифровий художник М. Вінкельманн, який працює у форматі цифрових ілюстрацій, 3D-арту, анімації тощо. Він відомий тим, що продає свої роботи як NFT. Він зібрав неймовірну спільноту шанувальників, ставши одним із найбільших візуальних художників у соціальних мережах із 1,7 млн підписників в Instagram і понад 500 000 у Facebook.

Серед найбільш відомих творів М. Вінкельманна: «Crossroads» (Перехрестя) – цифрова робота, яка змінювалася залежно від результатів президентських виборів у США у 2020 р. Продана за \$6,6 млн на платформі Nifty Gateway; «Politics is Bullshit» (Політика – фігня) – із зображенням загорнутого у американський прапор бика із діареєю, обліпленого доларовими купюрами. Продана у жовтні 2020 р. на Nifty Gateway за \$130 тис.; «HUMAN ONE» – гібридна фізично-цифрова скульптура, яка складається з чотирьох екранів, що показують безперервно змінюваний відеоконтент. Робота продана за \$28,9 млн на Christie's у 2021 р.; «MF Collection» – безперервний цифровий цикл творів із колекції «Everydays». Купив його криптоінвестор Тім Канг за \$778 тис. (Who is Beeple?).

12–14 квітня 2021 р. Sotheby's у співпраці з цифровим творцем Pak запустили триденний продаж і аукціон NFT. Колекція, відома як «The Fungible», продавалася виключно через

Nifty Gateway – провідний ринок для NFT. Продаж поділявся на три категорії: відкриті видання, аукціони та зарезервовані екземпляри та приніс 16,8 млн доларів за три дні через відкриті видання та два аукціонні вироби. Деякі твори, такі як «Перемикач», монохромна 3D-конструкція, яку художник може змінити в будь-який момент, отримали ставки, які перевищили 1 млн доларів (\$17 Million Realized in Sotheby's...).

Стиль Pak – це абстрактний мінімалізм, інтерактивне мистецтво. Митець зберігає анонімність, його роботи часто взаємодіють із глядачами та створюють інтригуючі концептуальні форми. Найвідомішою його роботою є «The Merge», продана на платформі Nifty Gateway у грудні 2021 р. за \$91,8 млн. Покупцям пропонували купувати частки одного токена, що зробило продаж колективним. Усього участь взяли понад 28 тис. людей.

«Clock» – робота Pak та WikiLeaks, особливістю якої є те, що зображує годинник, який відраховує дні ув'язнення Дж. Ассанжа. Продаж став частиною кампанії зі збору коштів для його захисту. У лютому 2022 р. на Foundation її було продано за \$52,7 млн.

Larva Labs – американська компанія, заснована в 2005 р. М. Голлом та Дж. Воткінсоном, яка спеціалізується на розробці програмного забезпечення, мобільних додатків і на створенні цифрового мистецтва, яке стало основою для революції NFT.

Серед основних проєктів компанії – CryptoPunks. Це одна з перших колекцій NFT, яка складається з 10 000 унікальних 24x24 піксельних персонажів. Випущені у 2017 р., вони стали піонерами ринку NFT. CryptoPunks часто називають «прабатьками NFT» завдяки їхньому впливу на розвиток концепції унікальної цифрової власності.

Категорії персонажів: Люди (Human), Зомбі (Zombie), Мавпи (Ape), Прибульці (Alien). На початку CryptoPunks розповсюджувалися безкоштовно, а тепер продаються за мільйони доларів. Наприклад, один із найрідкісніших CryptoPunks із серії «Alien» *CryptoPunk #5822* був проданий за \$23,7 млн (8000 ETH) у лютому 2022 р. А *CryptoPunk #7523* – через аукціон Sotheby's у червні 2021 р. за \$11,75 млн. Це частина серії «Alien» відома як «COVID Alien» через медичну маску на персонажі.

Ще один проєкт – це Autoglyphs – перша повністю ончейн-генеративна арт-колекція, випущена у 2019 р. Це 512 унікальних абстрактних зображень, створених на основі алгоритмів. Генерація проходить на блокчейні Ethereum. Користувачі могли створити власний Autoglyph, пожертвувавши 0.2 ETH на благодійність. Через обмежену кількість і новаторський підхід ці NFT тепер оцінюються в мільйони доларів. У березні 2022 р. Yuga Labs (творці Bored Ape Yacht Club) придбали права на CryptoPunks і Meebits. Однак Larva Labs зберігає творчий контроль над іншими проєктами та продовжує інноваційну діяльність. (Що таке Bored Ape Yacht Club?).

Ці продажі стали символом не лише стрімкого розвитку цифрового мистецтва, а й змінили його сприйняття: NFT продемонстрували потенціал як об'єкти для творення, торгівлі та збереження цифрових активів, а також формування приватних колекцій.

Висновки. Цифрове мистецтво та NFT відкрило нову епоху не лише для митців, а й для колекціонерів. Завдяки впровадженню технологій блокчейн і NFT цифрові твори мистецтва отримали статус колекційних об'єктів, що забезпечує їх унікальність, автентичність і монетизацію. NFT переосмислили, що означає унікальність у мистецтві. Нових колекціонерів більше цікавлять творчість, інновації, а також культурні та соціальні аспекти мистецтва, ніж його матеріальна цінність.

NFT відіграють ключову роль у формуванні ринку цифрового мистецтва, надаючи художникам і колекціонерам можливість встановлювати безпосередні взаємовідносини, а також вирішувати питання власності та прав на твори. Серед найбільш вартісних творів цифрового мистецтва: проєкти компанії Larva Labs, роботи Pak, Beeple та ін. Так цифрове мистецтво трансформує традиційний арт-ринок, створюючи нові можливості для художників і колекціонерів, зокрема через глобалізацію, зниження бар'єрів входу та доступність нових творчих форматів. Утім, через насиченість ринку митцям-початківцям доволі важко виділитися, тому нові колекціонери почасти купують цифрове мистецтво, щоб підтримати творчих людей.

Подальший розвиток технологій, таких як доповнена реальність, віртуальна реальність та штучний інтелект, може ще більше розши-

рити можливості цифрового мистецтва та зміцнити його позиції як об'єкта колекціонування, що вимагатиме подальших досліджень у цьому напрямі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Борщевська Н., Нос О. Розвиток цифрового мистецтва як сучасного способу монетизації мистецтва та захисту авторських прав. *Міжнар. наук.-практ. конф. Актуальні проблеми сучасного дизайну*. Київ, 2021. С. 320–323.
2. Мачулін Л. І. Вплив NFT (невзаємозамінних токенів) на світ мистецтва. *Культура України*. 2022. Вип. 75. С. 67–77.
3. Чембержі Д. А. Цифрове мистецтво у соціально-культурному просторі: вплив, взаємодія та перспективи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 64. Т. 2. С. 144–49.
4. Що таке Bored Ape Yacht Club? URL: <https://www.kraken.com/uk-ua/learn/what-is-bored-ape-yacht-club> (дата звернення: 5.01.2025)
5. \$17 Million Realized in Sotheby's First NFT Sale with Digital Creator Pak, 2021. URL: <https://www.sothebys.com/en/articles/17-million-realized-in-sothebys-first-nft-sale-with-digital-creator-pak> (date of access: 28.12.2024)
6. Botz A. Is Blockchain the Future of Art? Four Experts Weigh In. *Art Basel*. 2021. URL: <https://artbasel.com/news/blockchain-artworld-cryptocurrency-cryptokitties> (date of access: 20.12.2024)
7. Brea J. L. Cultura Ram: mutaciones de la cultura en la era de su distribución electrónica. Cibercultura. Barcelona: Gedisa, 2007. 108 p.
8. Cuesta Valera S., Fernández Valdés P., Muñoz Viñas S. NFT y arte digital: nuevas posibilidades para el consumo, la difusión y preservación de obras de arte contemporáneo. *Revista científica electrónica impulsada por la UOC Artnodes*. 2021. № 28. URL: <https://artnodes.uoc.edu> (date of access: 2.01.2025)
9. El Impacto del Arte Digital y NFT en la Inversión en Arte. URL: <https://coleccionismoeinversion.com/el-impacto-del-arte-digital-y-nft-en-la> (date of access: 2.01.2025)
10. NFTs are much bigger than an art fad – here's how they could change the world, 2021. URL: <https://www.bangor.ac.uk/news/2021-04-27-nfts-are-much-bigger-than-an-art-fad-heres-how-they-could-change-the-world> (date of access: 28.12.2024)
11. Radermecker A.-S. V., Ginsburgh V. Questioning the NFT “Revolution” within the Art Ecosystem. *Arts*. 2023. №12 (1). URL: <https://www.mdpi.com/2076-0752/12/1/25> (date of access: 26.12.2024)
12. Roeder O. The blockchain is just another way to make art all about money. *FiveThirtyEight (blog)*, 2018. URL: <https://fivethirtyeight.com/features/blockchain-is-justanother-way-make-art-all-about-money> (date of access: 3.01.2025)
13. Sidorova E. The cyber turn of the contemporary art market. *Arts*. 2019. № 8(84). DOI: <https://doi.org/10.3390/arts8030084> (date of access: 3.01.2025)
14. Who is Bepple? URL: <https://www.bitstamp.net/learn/people-profiles/bepple> (date of access: 2.01.2025)
15. Winkelmann M. Bepple. Everydays, the First 5000 Days. Abrams, 2023. 400 p.

REFERENCES:

1. Borshchevska N., Nos O. (2021) Rozvytok tsyfrovoho mystetstva yak suchasnoho sposobu monetyzatsii mystetstva ta zakhystu avtorskykh prav [Development of digital art as a modern way of monetizing art and protecting copyright]. *Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Aktualni problemy suchasnoho dyzainu*. Kyiv, 4, 320–323. [in Ukrainian]
2. Machulin L. I. (2022). Vplyv NFT (nevzaizmozaminnykh tokeniv) na svit mystetstva [The impact of NFT (non-fungible tokens) on the world of art]. *Kultura Ukrainy*. 75, 67–77. [in Ukrainian]
3. Chemberzhi D. (2023) Tsyfrovo mystetstvo u sotsialno-kulturnomu prostori: vplyv, vzaizmodiia ta perspektyvy [Digital art in the socio-cultural space: impact, interactions and perspectives]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. 64, 144–49. [in Ukrainian]
4. Shcho take Bored Ape Yacht Club? [What is Bored Ape Yacht Club?]. URL: <https://www.kraken.com/uk-ua/learn/what-is-bored-ape-yacht-club> (data zvrenennia: 5.01.2025) [in Ukrainian]
5. \$17 Million Realized in Sotheby's First NFT Sale with Digital Creator Pak, 2021. URL: <https://www.sothebys.com/en/articles/17-million-realized-in-sothebys-first-nft-sale-with-digital-creator-pak> (date of access: 28.12.2024) [in English]
6. Botz A. Is Blockchain the Future of Art? Four Experts Weigh In. *Art Basel*. 2021. URL: <https://artbasel.com/news/blockchain-artworld-cryptocurrency-cryptokitties> (date of access: 20.12.2024) [in English]
7. Brea J. L. (2007) Cultura Ram: mutaciones de la cultura en la era de su distribución electrónica. Cibercultura. Barcelona: Gedisa [in Spanish]

8. Cuesta Valera S., Fernández Valdés P., Muñoz Viñas S. (2021) NFT y arte digital: nuevas posibilidades para el consumo, la difusión y preservación de obras de arte contemporáneo. *Revista científica electrónica impulsada por la UOC Artnodes*. 28. URL: <https://artnodes.uoc.edu> (date of access: 2.01.2025) [in Spanish]
9. El Impacto del Arte Digital y NFT en la Inversión en Arte. URL: <https://coleccionismoeinversion.com/el-impacto-del-arte-digital-y-nft-en-la> (date of access: 2.01.2025) [in Spanish]
10. NFTs are much bigger than an art fad – here’s how they could change the world, 2021. URL: <https://www.bangor.ac.uk/news/2021-04-27-nfts-are-much-bigger-than-an-art-fad-heres-how-they-could-change-the-world> (date of access: 28.12.2024) [in English]
11. Radermecker A.-S. V., Ginsburgh V. (2023) Questioning the NFT “Revolution” within the Art Ecosystem. *Arts*. 12 (1). URL: <https://www.mdpi.com/2076-0752/12/1/25> (date of access: 26.12.2024) [in English]
12. Roeder O. (2018) The blockchain is just another way to make art all about money. *FiveThirtyEight (blog)*/ URL: <https://fivethirtyeight.com/features/blockchain-is-justanother-way-make-art-all-about-money> (date of access: 3.01.2025) [in English]
13. Sidorova E. (2019) The cyber turn of the contemporary art market. *Arts*. 8(84). DOI: <https://doi.org/10.3390/arts8030084> (date of access: 3.01.2025) [in English]
14. Who is Beeple? URL: <https://www.bitstamp.net/learn/people-profiles/beeple> (date of access: 2.01.2025) [in English]
15. Winkelmann M. (2023) Beeple. Everydays, the First 5000 Days. Abrams[in English]